https://doi.org/10.32849/2409-9201.2025.25.33

УДК 346.2 UDC

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВРЯДУВАННЯ: НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДЕРЕГУЛЯЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩІ

Микола ГОРДОВ

аспірант

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

Статтю присвячено дослідженню питанню дерегулювання професійної діяльності в окремих галузях господарювання.

Доведено, що в умовах трансформації відносин професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників із державою слід визначати такі ознаки: чіткий розподіл повноважень між ними; обмежений вплим держави на професійне самоврядування; наявність демократичних процедур щодо оскарження прийнятих ними рішень; наявністю регламентованих механізмів співпраці між ними. Саме наявність усіх наведених знак стало запорукою того, що Республіка Польща змогла здійснити ефективну дерегуляцію професійної діяльності архітекторів та інженерів-будівельників.

Метою дослідження є з'ясування правової природи та особливостей законодавчої дерегуляції системи професійного самоврядування на прикладі професійної діяльності у Республіці Польщі.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Діалектичний та системно-структурний методи застосовувались для аналізу правової природи професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників. Компаративно-правовий метод дозволив дослідити зарубіжний досвід правового регулювання професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників.

THE SYSTEM OF PROFESSIONAL SELF-GOVERNMENT: ON THE EXAMPLE OF LEGISLATIVE DEREGULATION OF PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE REPUBLIC OF POLAND

Mykola GORDOV

Postgraduate Student

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine (Kyiv)

The article is devoted to the study of the issue of deregulation of professional activity in certain branches of the economy.

It is proved that in the conditions of transformation of relations of professional self-government of architects and civil engineers with the state, the following signs should be determined: a clear division of powers between them; limited influence of the state on professional self-government; the presence of democratic procedures for appealing decisions made by them; the presence of regulated mechanisms of cooperation between them. It is the presence of all the above signs that became the key to the fact that the Republic of Poland was able to carry out effective deregulation of the professional activity of architects and civil engineers.

The purpose of the study is to clarify the legal nature and features of legislative deregulation of the system of professional self-government on the example of professional activity in the Republic of Poland.

The research methodology is based on a combination of general scientific and special legal methods. Dialectical and system-structural methods were used to analyze the legal nature of professional self-government of architects and civil engineers. The comparative legal method allowed us to study foreign experience in legal regulation of professional self-

Формально-юридичний метод використовувався для вивчення законодавчих норм і правових доктрин, а функціональний – для оцінки ефективності існуючих механізмів професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників.

Сформульовані у статті висновки мають прикладне значення для вдосконалення законодавства у сфері професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників, що сприятиме зміцненню довіри до цієї системи, забезпеченню справедливості та сталому розвитку галузі.

Ключові слова: містобудівна діяльність, архітектурна діяльність, саморегулювання, архітектор, будівельник, інженер, професійне самоврядування, Республіка Польща, ЄС, дерегуляція, сталий розвиток.

government of architects and civil engineers. The formal legal method was used to study legislative norms and legal doctrines, and the functional method was used to assess the effectiveness of existing mechanisms of professional self-government of architects and civil engineers. The conclusions formulated in the article have practical significance for improving legislation in the field of professional self-government of architects and civil engineers, which will contribute to strengthening trust in this system, ensuring justice and sustainable development of the industry.

Keywords: urban planning activity, architectural activity, self-regulation, architect, builder, engineer, professional self-government, Republic of Poland, EU, deregulation, sustainable development.

Вже тривалий час Україна здійснює пошук власних унікальних підходів впровадження на законодавчому рівні дерегулювання професійної діяльності в окремих галузях господарювання.

Питання самоврядування (саморегулювання) господарської діяльності займались наступні вчені: О.М. Гончаренко (О.М. Гончаренко, 2019), В.В. Кочин (В.В. Кочин, 2014), О.О. Бакалінська (О.О. Бакалінська, 2014), В.В. Васильєв (В.В. Васильєв, 2021), С.М. Січко (С.М. Січко, 2017), І.М. Курашова (Гармаш) (І.М. Курашова, 2021) та ін. При цьому остання у своїх наукових працях особливу увагу приділила саморегулюванню у будівельній галузі.

Досить умовно підходи такого впровадження можна поділити як за глибиною законодавчого регулювання (повне або обмежене дерегулювання професійної діяльності), так і за наслідками (формою) їх впровадження (самоврядування чи саморегулювання).

Прикладом впровадження самоврядування із повним дерегулюванням професійної діяльності може слугувати недержавний самоврядний інститут адвокатури України, унормований Законом України від 5 липня 2012 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (ЗУ № 5076-VI, 2024).

Натомість до прикладу саморегулювання із обмеженим дерегулюванням професійної діяльності можна віднести інститут саморегулювання у сфері архітектурної діяльності, закріплений Законом України від 20 травня 1999 року «Про архітектурну діяльність» (ЗУ № 687-XIV, 2024).

Першому прикладові притаманні високій рівень правової та організаційної самостійності, незалежності, широкий перелік гарантій професійної діяльності, а також низький (майже нульовий) рівень державного контролю за адвокатурою України.

І навпаки, другий приклад характеризується низьким рівнем правової та організаційної самостійності, незалежності, відсутністю дієвих гарантій професійної діяльності, а також високим рівнем контролю з боку державного регулятора.

Пошук оптимального підходу впровадження на законодавчому рівні дерегулювання професійної діяльності у тій чи іншій галузі у кожному конкретному випадку вимагає від Дер-

жави, професійного та наукового середовища, врахування як відповідного вітчизняного, так і міжнародного досвіду.

Варіантом такого міжнародного досвіду у галузі містобудування може слугувати система професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників у Республіці Польщі, яку було впроваджено Законом від 15 грудня 2000 року про професійне самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників (далі – Закон РП) (Закон РП, 2024).

За своєю структурою чинна редакція Закону РП поділена на 8 розділів («Загальні положення», «Окружні палати», «Національні палати», «Членство в окружних палатах», «Дисциплінарна відповідальність», «Мирне врегулювання спорів», «Управління майном та фінансами палати», «Перехідні та прикінцеві положення») та 74 статті (Закон РП, 2024).

Аналізуючи досвід Республіки Польщі, що врегульований Законом РП, у цій статті передбачається звернути увагу на такі його аспекти: членство, завдання професійного самоврядування, організаційні одиниці професійного самоврядування та їх органи, повноваження таких органів та їх класифікацію, а також на відносини професійного самоврядування із державою. Методом дослідження, застосованим у цій статті є порівняльно-правовий метод (Закон РП, 2024).

Членство

За змістом статей 1, 3-5 Закону РП (Закон РП, 2024) він визначає організацію та завдання органів професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників, а також права та обов'язки членів цих органів самоврядування.

Професійне самоврядування архітекторів, інженерів-будівельників є незалежним у виконанні своїх завдань і підкоряється лише положенням закону. Професійне самоврядування архітекторів, інженерів-будівельників складається з їх членів, об'єднаних відповідно у палати архітекторів, інженерів-будівельників.

Палата архітекторів об'єднує фізичних осіб, які мають будівельну ліцензію за архітектурною спеціальністю, а палата інженерів-будівельників – ліцензію за спеціальностями: конструкторсько-будівельна; інженерна (мостова, дорожня, залізнична у сфері об'єктів залізничного будівництва, залізнична у сфері регулювання залізничного руху, гідротехнічна, демонтажна); монтажна у сфері мереж, установок і пристроїв (телекомунікаційна, систем опалення, вентиляції, газу, водопостачання та каналізації, електротехніка та енергетична). Такі спеціалізації наведені у частині 1 статті 14 Будівельного законодавства Республіки Польщі від 07 липня 1994 року (далі – Будівельне законодавство РП) (Кодекс РП, 2024).

За змістом статті 8b Закону РП члени відповідних окружних палат, які мають повні публічні права, будівельну ліцензію, професійне звання магістра відповідного напряму, значні практичні досягнення і 10-ти річний практичний досвід у сфері оцінки будівельних робіт, можу набути звання експерта будівельного (Закон РП, 2024).

Підставою для здійснення діяльності експерта будівельного є внесення його до списку експертів будівельних, які ведуться Національною палатою архітекторів та Національною палатою інженерів-будівельників (далі – національні палати). Рішення про присвоєння звання експерта будівельного приймається відповідною національною кваліфікаційною комісією (стаття 36 Закону РП) (Закон РП, 2024).

За змістом статей 39, 42 Закону РП (Закон РП, 2024) особи, чия відповідна професійна кваліфікація була підтверджена згідно із існуючими нормами, на власну вимогу вносяться до списку членів вказаної ними окружної палати.

Виключення зі списку членів окружної палати відбувається у разі: запиту від члена палати; повідомлення про втрату будівельної ліцензії; рішення про накладення стягнення у вигляді виключення зі списку членів палати; смерті члена палати. Виключення зі списку членів окружних палат може також відбутися у разі несплати членських внесків протягом 1 року.

Член палати, виключений зі списку членів окружної палати з причин, із зазначених вище причин (крім накладення на нього стягнення у вигляді виключення зі списку членів палати), за його заявою підлягає повторному включенню до списку, якщо він пройшов відповідну додаткову підготовку, порядок та обсяг якої визначається радою національної палати.

Призупинення членства в палаті відбувається у разі: винесення рішення про накладення стягнення, зазначеного у статті 96 частині 1 пункті 3 Будівельного законодавства РП (заборона здійснювати самостійну технічну функцію в будівництві на строк від 1 до 5 років у поєднанні з обов'язком пройти протягом визначеного строку іспит на знання будівельного процесу та на вміння застосовувати технічні знання на практиці) (Кодекс РП, 2024); винесення рішення про дисциплінарне стягнення у вигляді призупинення членства в палаті; несплати членських внесків понад 6 місяців; подання заяви членом палати з інформацією, що останній тимчасово припиняє виконувати незалежну технічну функцію в будівництві.

У відповідності до статей 13, 43 Закону РП кожен член професійного самоврядування має активне і пасивне виборче право, крім випадку коли він притягнутий до професійної відповідальності або в рамках дисциплінарного провадження, доки призупинення прав члена не буде скасоване. Такий притягнутий до відповідальності член палати не може обіймати посаду в органах палати, а його повноваження в цих органах припиняються (Закон РП, 2024).

Права і обов'язки членів палати, які визначені статтями 41, 42 Закону РП, є наступними: має право отримувати допомогу у підвищенні професійної кваліфікації та забезпеченні належних умов для виконання незалежних технічних функцій у будівельній галузі; має право користуватися захистом та правовою допомогою палати; має право користуватися послугами самодопомоги; може оскаржити рішення окружної палати до відповідних органів національної палати, а рішення національної палати – до адміністративного суду; зобов'язаний дотримуватися чинних нормативно-правових актів та принципів технічних знань при здійсненні своєї професійної діяльності; зобов'язаний дотримуватися принципів професійної етики; зобов'язаний виконувати рішення керівних органів палати; зобов'язаний регулярно сплачувати членські внески (Закон РП, 2024).

Завдання професійного самоврядування

До завдань професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників стаття 8 Закон РП відносить, зокрема: контроль за належним і сумлінним виконанням професії членами палат; представництво та захист професійних інтересів своїх членів; встановлення правил професійної етики та контроль за їх дотриманням; надання та позбавлення будівельної ліцензії за спеціальностями, зазначеними у частині 1 статті 14 Будівельного законодавства РП (Кодекс РП, 2024), визнання професійної кваліфікації та надання і позбавлення звання експерта будівельного; співробітництво з органами державного управління та органами місцевого самоврядування, а також з іншими органами професійного самоврядування та професійними асоціаціями; співробітництво у підвищенні професійної кваліфікації архітекторів та інженерів-будівельників; управління майном та господарською діяльністю професійного самоврядування; ведення справ про професійну та дисциплінарну відповідальність членів професійного самоврядування; надання висновків на проекти нормативних актів з питань архітектури чи будівництва; організація та діяльність закладів самодопомоги та інших форм матеріальної допомоги членам професійного самоврядування; ведення списків членів професійного самоврядування; виконання статутних завдань (Закон РП, 2024).

Наведений вище перелік завдань професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників не є вичерпним.

Законом РП передбачається можливість розширення вказаного переліку шляхом внесення змін до статутів відповідних палат. Рішення про прийняття відповідного статуту, а отже і змін до нього, приймає з'їзд національної палати (Закон РП, 2024).

Отже, повноваженням щодо формування додаткових завдань професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників наділене саме таке самоврядування.

Організаційні одиниці професійного самоврядування та їх органи

У розумінні статті 9 Закону РП виключно національні палати та окружні палати архітекторів, інженерів-будівельників (далі – окружні палати) є організаційними одиницями професійного самоврядування (Закон РП, 2024). За змістом статей 10, 27-30 Закону РП (Закон РП, 2024) національні палати є найвищими організаційними одиницями професійного само-

врядування архітекторів та інженерів-будівельників. Резиденції національних палат знаходяться у місті Варшаві.

Органами національних палат, термін повноважень яких становить 4 роки, є: з'їзд національної палати; рада національної палати; національна ревізійна комісія; національна кваліфікаційна комісія; національний дисциплінарний суд; національний представник з питань професійної відповідальності.

З'їзд національної палати, що є вищім органом національної палати, складається з делегатів, обраних з'їздами окружних палат. Правила визначення кількості делегатів від окружних палат на з'їзді національної палати встановлює рада національної палати.

З'їзди національної палати поділяються на: звітний (скликається радою національної палати не рідше 1-го разу на рік); звітно-виборчий (скликається радою національної палати кожні 4 роки); позачерговий (скликається радою національної палати або на вимогу національної ревізійної комісії, 1/3 від загальної кількості членів рад окружних палат, 1/5 від загальної кількості членів окружних палат або міністра, відповідального за будівництво, планування та просторовий розвиток і житлово-комунальне господарство).

Рішення з'їзду національної палати має приймається простою більшістю голосів у присутності не менше половини його делегатів від загальної кількості делегатів такого з'їзду. Вибори до органів національної палати проводяться шляхом таємного голосування.

Відповідно до статей 32, 33 Закону РП (Закон РП, 2024) у період між національними з'їздами керівництво діяльністю органів професійного самоврядування здійснює рада національної палати.

Рада національної палати складається з президента та членів, які обираються з'їздом національної палати. Рада національної палати має президію, яка складається з президента та обраних радою з її членів: віце-президента, секретаря, бухгалтера та членів. Президія діє від імені ради національної палати у питаннях, визначених регламентом. Заяви про наміри від імені ради національної палати уповноважені роботи її президент та віце-президент.

Здійснення контрольних (ревізійних) функцій за статутною і фінансово-господарською діяльністю національної палати покладається на національну ревізійну комісію (стаття 35 Закону РП) (Закон РП, 2024).

Здійсненням нагляду за діяльністю окружних кваліфікаційних комісій опікується національна кваліфікаційна комісія (стаття 36 Закону РП) (Закон РП, 2024).

Для розгляду апеляцій на рішення окружних дисциплінарних судів, а також окремі категорії справ щодо дисциплінарної відповідальності та щодо професійної відповідальності членів палат архітекторів, інженерів-будівельників, як суд першої інстанції. Такий суд складається з 3-х суддів та 5-ти суддів відповідно (стаття 37 Закону РП) (Закон РП, 2024).

Нагляду за діяльністю окружних представника з питань професійної відповідальності здійснює національний представник з питань професійної відповідальності (стаття 38 Закону РП) (Закон РП, 2024).

Згідно із статтями 9, 10, 14-17, 19 Закону РП (Закон РП, 2024) окружні палати формуються їхніми членами, членство яких набувається з моменту реєстрації у списку членів відповідної окружної палати відповідно до місця проживання. Зони діяльності окружних палат та їх резиденції визначаються відповідними національними палатами з урахуванням територіального поділу країни.

Органами окружних палат, термін повноважень яких становить 4 роки, є: з'їзд окружної палати; рада окружної палати; окружна ревізійна комісія; окружна кваліфікаційна комісія; окружний дисциплінарний суд; окружний представник з питань професійної відповідальності.

Вищим органом окружної палати є з'їзд окружної палати, який складається з її членів. У випадку, якщо кількісний склад такої палати перевищує 100 осіб, то з'їзд окружної палати складається з делегатів, обраних у виборчих округах.

З'їзди окружної палати поділяються на: звітний (скликається радою окружної палати та проводяться не рідше 1-го разу на рік); звітно-виборчий (скликається радою окружної палати та проводяться кожні 4 роки); позачерговий (скликається радою окружної палати або на

вимогу відповідної національної палати, окружної ревізійної комісії чи не менш як 1/3 від загального складу окружної палати).

Рішення з'їзду окружної палати приймається більшістю голосів у присутності не менше половини членів або делегатів. Вибори до органів окружних палат проводяться шляхом таємного голосування.

У період між з'їздами окружної палати завдання професійного самоврядування у сфері діяльності такої палати здійснює рада окружної палати (стаття 19 Закону РП) (Закон РП, 2024).

За змістом статті 21 Закону РП (Закон РП, 2024) рада окружної плати має свою президію, яка складається з голови та обраних такою радою з числа її членів: заступника голови, секретаря, бухгалтера та членів.

Президія ради окружної палати представляє раду назовні і діє від її імені у питаннях, визначених регламентом цієї ради. Заяви про наміри від імені ради окружної палати уповноважені роботи її голова та заступник голови.

Здійснення контрольних (ревізійних) функцій за статутною і фінансово-господарською діяльністю окружної палати покладається на окружну ревізійну комісію. Така комісія є підзвітною з'їзду окружної палати та національній ревізійній комісії (стаття 23 Закону РП) (Закон РП, 2024).

Проведенням кваліфікаційних процедур в окружній палаті опікується окружна кваліфікаційна комісія, що є підзвітною з'їзду окружної палати та національній кваліфікаційній комісії (стаття 24 Закону РП) (Закон РП, 2024). Для розгляду справ у сфері професійної відповідальності, визначеної Будівельним законодавством РП (Кодекс РП, 2024), а також дисциплінарних справ членів окружної палати, порушених представником з питань професійної відповідальності або радою окружної палати, у складі окружної палати функціонує окружний дисциплінарний суд. Такий суд засідає у складі 3-х членів та є підзвітним з'їзду окружної палати та національному дисциплінарному суду (стаття 25 Закону РП) (Закон РП, 2024).

Метою діяльності окружного представника з питань професійної відповідальності є виконання функцій обвинувача у справах про професійну відповідальність членів окружних палат та про їх дисциплінарну відповідальність. Такий представник є підзвітним з'їзду окружної палати та національному представнику з питань професійної відповідальності (стаття 26 Закону РП) (Закон РП, 2024).

Повноваження органів національних палат

Повноваження вищого органу національної палати та ради національної палати закріплено у статтях 31, 33-33b Закону РП (Закон РП, 2024).

Так, до повноважень з'їзд національної палати відносяться: визначення кількісного складу органів національної палати; обирання президента та членів ради національної палати; обрання голови та членів національної ревізійної комісії, національної кваліфікаційної комісії, національного дисциплінарного суду, а також національного представника з питань професійної відповідальності; визначення принципів фінансового управління національною палатою та затвердження її бюджету; ухвалення статуту та правил, що визначають організацію органів палати та порядок їхньої діяльності; затвердження правил проведення виборів до органів палати; визначення розміру і порядку сплати членських та інших внесків до палати, а також правил їх розподілу; визначення правил ведення списку членів палати; дострокове припинення повноважень ради національної палати; ухвалення, після консультацій з професійними асоціаціями, стандартів професійної етики; затвердження порядку денного діяльності органів професійного самоврядування; розгляд та затвердження звітів про діяльність ради національної палати, національної ревізійної комісії, національної кваліфікаційної комісії, національного дисциплінарного суду, національного представника з питань професійної відповідальності.

Рада національної палати: виконує рішення з'їзду національної палати; координує та контролює діяльність рад окружних палат; представляє членів палати; сприяє підвищенню професійної кваліфікації членів палат; укладає договори з вищими навчальними закладами;

розробляє проект регламенту проведення виборів до органів палати; затверджує регламент кваліфікаційного провадження з питань присвоєння будівельної ліцензії та звання експерта будівельного; видає, після проведення процедури перевірки, рішення про надання будівельної ліцензії особам, зазначеним в статті 12a Будівельного законодавства РП (Кодекс РП, 2024), а в разі надання будівельної ліцензії зобов'язує окружну палату, зазначену зацікавленою особою, внести запис до списку членів; перевіряє рішення рад окружних палат на відповідність до положень, постанов та розпоряджень, прийнятих відповідно до закону; надає висновки щодо проектів нормативно-правових актів у сфері архітектури та будівництва; звітує про свою діяльність перед з'їздом національної палати; представляє самоврядування перед органами державної влади, громадськими, професійними, самоврядними та іншими організаціями; займається поточними справами національної палати; скасовує рішення рад окружних палат, що суперечать закону або постановам і розпорядженням, виданим відповідно до закону; зобов'язує раду окружної палати прийняти рішення з визначеного питання, що належить до сфери її діяльності, у 30-денний строк з дня надходження звернення до ради національної палати (неприйняття радою окружної палати відповідного рішення у зазначений строк уповноважує раду національної палати прийняти таке рішення самостійно); подає міністру, відповідальному за будівництво, планування та просторовий розвиток і житлово-комунальне господарство, відповідно, щорічну звітність про діяльність національної палати; встановлює зразки печаток органів професійного саморегулювання; відкриває провадження щодо визнання професійної кваліфікації архітектора або інженера-будівельника за заявою громадянина держави-члена; повідомляє заявника про отримання заяви про відкриття провадження у справі про визнання професійної кваліфікації архітектора або інженера-будівельника протягом одного місяця з дня її отримання, а в разі виявлення формальних недоліків – пропонує заявнику доповнити заяву; звертається до компетентних органів держави-члена з проханням підтвердити автентичність документів або підтвердити, що вимоги до професійної підготовки були виконані, у разі виникнення обґрунтованих сумнівів щодо автентичності дипломів, свідоцтв або інших документів, що засвідчують професійну кваліфікацію для здійснення професії архітектора або інженера-будівельника, виданих такими, або у разі виникнення обґрунтованих сумнівів щодо того, чи були виконані вимоги до професійної підготовки, встановлені положеннями законодавства Європейського Союзу; приймає рішення про визнання професійної кваліфікації заявника, що відповідає умовам, викладеним у законі, і зобов'язує вказану заявником окружну палату внести запис до списку членів, якщо заявник володіє усним і письмовим знанням польської мови в обсязі, необхідному для виконання незалежних технічних функцій у будівельній галузі.

Крім того, на раду національної палати покладаються наступні обов'язки: повідомляти відповідні органи влади іншої держави-члена, крім Республіки Польщі, про відому їй інформацію щодо дисциплінарних проваджень або накладених кримінальних санкцій, або інших важливих обставин, які можуть вплинути на здійснення професії архітектора або інженера-будівельника; перевіряти таку інформацію на вимогу відповідних органів держави-члена; повідомляти відповідні органи держави-члена про результати вказаної перевірки; на вимогу відповідних органів держави-члена, крім Республіки Польщі, щодо осіб, які є членами палати, підтверджує автентичність дипломів, свідоцтв або інших документів, що засвідчують наявність кваліфікації для здійснення професії архітектора або інженера-будівельника або відповідність вимогам до навчання, викладеним у положеннях законодавства Європейського Союзу; на вимогу компетентного органу держави-члена, крім Республіки Польщі, надає інформацію, яка підтверджує, що архітектор або інженер-будівельник здійснює свою діяльність законно, належним чином, і що до нього не застосовувалися дисциплінарні або кримінальні санкції, пов'язані з його професією або діяльністю, а також інформацію, необхідну для розгляду скарги, поданої на архітектора або інженера-будівельника одержувачем послуги; забезпечує конфіденційність отриманої інформації.

Згідно із статтями 35-38 Закону РП інші органи національної юрисдикції наділені наступними повноваженнями (Закон РП, 2024).

Національна ревізійна комісія: здійснює контроль за статутною та фінансово-господарською діяльністю національної палати; подає звіт про контрольну діяльність з'їзду національної палати; здійснює нагляд за діяльністю окружних ревізійних комісій; вносить пропозицію про дострокове припинення повноважень ради національної палати; скасовує рішення окружних ревізійних комісій, які суперечать закону або постановам і розпорядженням, виданим відповідно до Закону РП.

Національна кваліфікаційна комісія, серед іншого: здійснює апеляційне провадження та приймає рішення у другій інстанції у справах, зазначених у статті 24 частині 1 пункті 2 Закону РП; розробляє комплекси екзаменаційних запитань; приймає рішення про присвоєння звання експерта будівельного; проводить щонайменше один раз на рік аналіз кваліфікаційних процедур, що проводяться для присвоєння будівельних ліцензій та присвоєння звання експерта будівельного; готує експертні висновки для національного дисциплінарного суду у справах про професійну відповідальність членів палат архітекторів та інженерів-будівельників; звітує перед з'їздом національної палати про свою діяльність; здійснює нагляд за діяльністю окружних кваліфікаційних комісій; скасовує рішення окружних кваліфікаційних комісій, які суперечать закону або постановам і розпорядженням, виданим відповідно до Закону РП.

Національний дисциплінарний суд: розглядає апеляції на рішення окружних дисциплінарних судів; розглядає, як суд першої інстанції, справи членів органів національної палати та окружних палат щодо дисциплінарної відповідальності та щодо професійної відповідальності членів палат архітекторів та інженерів-будівельників; проводить щонайменше один раз на рік аналіз проваджень щодо професійної відповідальності членів палат архітекторів та інженерів-будівельників, а також дисциплінарних проваджень; подає щорічний звіт про свою діяльність з'їзду національної палати; здійснює нагляд за діяльністю окружних дисциплінарних судів; скасовує рішення окружних дисциплінарних судів, які суперечать закону або постановам і розпорядженням, виданим відповідно до Закону РП.

Національний представник з питань професійної відповідальності: здійснює провадження у справах про професійну відповідальність членів професійних палат архітекторів та інженерів-будівельників, а також про дисциплінарну відповідальність членів органів управління національної палати та виконує функції обвинувача; подає апеляції на рішення національного дисциплінарного суду у наведених справах до відповідного суду; здійснює нагляд за діяльністю окружних представників з питань професійної відповідальності; подає річний та строковий звіт про свою діяльність з'їзду національної палати.

Повноваження органів окружних палат

Повноваження вищого органу окружної палати та ради окружної палати закріплено у статтях 18-20а Закону РП (Закон РП, 2024).

Так, з'їзд окружної палати: визначає правила управління фінансами окружної палати та затверджує бюджет окружної палати; розглядає та затверджує звіти про діяльність ради окружної палати, окружної ревізійної комісії, окружної кваліфікаційної комісії, окружного дисциплінарного суду та окружного представника з питань професійної відповідальності; надає розпорядження раді окружної палати; визначає кількість членів органів управління і детальні правила організації органів управління окружної палати та режим їхньої роботи; обирає голів та членів ради окружної палати, окружної ревізійної комісії, окружної кваліфікаційної комісії, окружного дисциплінарного суду, а також окружного представника з питань професійної відповідальності; обирає делегатів на з'їзд окружної палати; звільняє членів органів управління палати до закінчення строку їхніх повноважень; приймає рішення з інших питань, що належать до компетенції палати.

Рада окружної палати, серед іншого: керує діяльністю окружної палати; виконує рішення з'їзду окружної палати; розподіляє зони діяльності окружної палати на виборчі округи та визначає кількість делегатів на окружний з'їзд; складає звіти про використання бюджету; звітує перед з'їздом окружної палати та радою національною палати про свою діяльність; виконує завдання за дорученням національної палати; представляє професійне самоврядуван-

ня в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також відповідних професійних об'єднаннях; веде список членів окружної палати; звертається до окружного дисциплінарного суду для здійснення дисциплінарного провадження та веде провадження у сфері професійної відповідальності; веде реєстр членів окружної палати, притягнутих до дисциплінарної відповідальності; приймає рішення про включення до списку членів окружної палати, а також про виключення зі списку або призупинення членства в палаті; видає своїм членам наступні документи (сертифікат про членство в палаті; сертифікат, що підтверджує наявність кваліфікації відповідно до вимог законодавства Європейського Союзу і те, що наявний диплом про вищу освіту відповідає свідоцтву про професійну кваліфікацію архітектора відповідно до законодавства Європейського Союзу; сертифікат, що підтверджує наявність кваліфікації, яка дозволяє працювати за фахом інженера-будівельника на території Республіки Польща; інші сертифікати, що вимагаються відповідними органами держав-членів згідно із законодавством Європейського Союзу); вносить тимчасовий запис до списку членів палати осіб, які є громадянами держави-члена і мають професійну кваліфікацію архітектора або інженера-будівельника та на законних підставах здійснюють діяльність в рамках цієї професії в іншій державі-члені, ніж Республіка Польща; може вимагати від відповідних органів держави-члена інформацію, яка підтверджує, що громадянин держави-члена, який має професійну кваліфікацію архітектора або інженера-будівельника, здійснює свою діяльність законним і належним чином і що на нього не було накладено жодних дисциплінарних або кримінальних санкцій у зв'язку з виконанням ним своєї професії або здійсненням ним своєї діяльності; на запит компетентного органу держави-члена надає йому інформацію про громадянина держави-члена з професійною кваліфікацією архітектора або інженера-будівельника, а також інформацію, необхідну для розгляду скарги, поданої одержувачем послуг на громадянина держави-члена з професійною кваліфікацією архітектора або інженера-будівельника.

Відповідно до статей 23-26 Закону РП інші органи окружної юрисдикції наділені наступними повноваженнями (Закон РП, 2024).

Окружна ревізійна комісія: контролює статутну та фінансово-господарську діяльність окружної палати; звітує перед з'їздом окружної палати та національною ревізійною комісією; вносить пропозицію про дострокове припинення повноважень ради окружної палати.

Окружна кваліфікаційна комісія: проводить кваліфікаційні процедури для присвоєння будівельної кваліфікації; проводить іспити для надання будівельної ліцензії та приймає рішення про надання таких ліцензій; надсилає рішення про надання будівництво ліцензії до ради окружної палати та до відповідного центрального реєстру; веде реєстр осіб, які отримали будівельну ліцензію; щонайменше раз на рік аналізує проведені кваліфікаційні процедури; готує висновки для окружного дисциплінарного суду у справах у сфері професійної відповідальності членів окружної палати архітекторів та інженерів-будівельників; звітує про свою діяльність перед з'їздом окружної палати та національною кваліфікаційною комісією.

Окружний дисциплінарний суд розглядає справи у сфері професійної відповідальності, визначеної Будівельним законодавством РП (Кодекс РП, 2024), а також дисциплінарні справи членів окружної палати, порушені окружним представником з питань професійної відповідальності або радою окружної палати; виносить рішення про скасування покарання, зазначеного в статті 101 частині 1 Будівельного законодавства РП (Кодекс РП, 2024); не рідше одного разу на рік аналізує провадження у справах про професійну відповідальність членів палати архітекторів та інженерів-будівельників і дисциплінарну відповідальність членів палати та подає з'їзду окружної палати і національному дисциплінарному суду річний та піврічний звіти про свою діяльність.

Окружний представник з питань професійної відповідальності: здійснює провадження та виступає в якості обвинувача у справах про професійну відповідальність членів палат архітекторів та інженерів-будівельників, а також про дисциплінарну відповідальність членів окружної палати; подає апеляції на рішення окружного дисциплінарного суду у вказаних вище справах до національного дисциплінарного суду, а на рішення національного дисциплінарного

суду подає апеляції до відповідного суду; подає з'їзду окружної палати та національному представнику щорічні звіти про свою діяльність.

Крім того, за змістом статті 7 Закону РП палати архітекторів та інженерів-будівельників мають правосуб'єктність та здійснюють визначену їх статутами діяльність. Такі палати можуть провадити господарську діяльність, крім діяльності, що полягає у наданні послуг у сфері інвестицій, архітектурного чи конструкторсько-будівельного проектування, будівельних робіт та будівельної оцінки (Закон РП, 2024).

Класифікація органів палат архітекторів та інженерів-будівельників

Проаналізовані вище положення Закону РП (Закон РП, 2024) дають підстави класифікувати органи палат архітекторів та інженерів-будівельників за ознаками їх юрисдикції, складу, домінуючих повноважень, підзвітності у системі самоврядування на наступні види.

За юрисдикцією органи палат архітекторів та інженерів-будівельників варто поділити на: органи національної юрисдикції; органи окружної юрисдикції.

До органів національної юрисдикції слід віднести: з'їзд національної палати; раду національної палати; національну ревізійну комісію; національну кваліфікаційну комісію; національний дисциплінарний суд; національного представника з питань професійної відповідальності, а до органів окружної юрисдикції – з'їзд окружної палати; раду окружної палати; окружну ревізійну комісію; окружну кваліфікаційну комісію; окружний дисциплінарний суд; окружного представника з питань професійної відповідальності.

За складом органи палат архітекторів та інженерів-будівельників варто поділити на: колегіально-представницькі органи; інші колегіальні органи; одноособові органи.

До колегіально-представницьких органів слід віднести: з'їзд національної палати; з'їзд окружної палати, а до інших колегіальних органів – раду національної палати; національну ревізійну комісію; національну кваліфікаційну комісію; національний дисциплінарний суд; раду окружної палати; окружну ревізійну комісію; окружну кваліфікаційну комісію; окружний дисциплінарний суд. Одноособовими органами є: національний представник з питань професійної відповідальності; окружний представник з питань професійної відповідальності.

За підзвітністю у системі самоврядування органи палат архітекторів та інженерів-будівельників варто поділити на: органи, яким звітують; органи, які звітують.

До органів, яким звітують слід віднести: з'їзд національної палати; з'їзд окружної палати, а до органів, які звітують – раду національної палати; національну ревізійну комісію; національну кваліфікаційну комісію; національний дисциплінарний суд; національного представника з питань професійної відповідальності, раду окружної палати; окружну ревізійну комісію; окружну кваліфікаційну комісію; окружний дисциплінарний суд; окружного представника з питань професійної відповідальності.

За домінуючими повноваженнями органи палат архітекторів та інженерів-будівельників варто поділити на: вищі органи; керівні органи; ревізійні органи; кваліфікаційні органи; судові органи; інші правоохоронні органи.

До вищих органів слід віднести: з'їзд національної палати; з'їзд окружної палати, до керівних органів – раду національної палати; раду окружної палати, до ревізійних органів: національну ревізійну комісію; окружну ревізійну комісію, до кваліфікаційних органів: національну кваліфікаційну комісію; окружну кваліфікаційну комісію, до судових органів: національний дисциплінарний суд; окружний дисциплінарний суд, а до інших правоохоронні органи: національного представника з питань професійної відповідальності; окружного представника з питань професійної відповідальності.

При цьому варто зазначити, що класифікація вказаних органів може бути проведена також за іншими ознаками.

Відносини професійного самоврядування із державою

Державне регулювання у будівельний галузі здійснюється через профільного Міністра у галузі будівництва та інших посадовців Республіки Польщі, які наділені Законом РП рядом повноважень (Закон РП, 2024).

Саме через призму реалізації відповідними посадовцями своїх законних повноважень і слід розглядати відносини між державою та професійним самоврядуванням архітекторів та інженерів-будівельників у Республіці Польщі.

Статтями 5, 6, 12 Закону РП (Закон РП, 2024) передбачено, що Міністр, відповідальний за будівництво, просторове планування та розвиток, а також житлове будівництво оголошує в Урядовому зводі Республіки Польща «Монітор Польщі» перелік дипломів та інших документів, виданих державами-членами, окрім Республіки Польща, які підтверджують наявність кваліфікації для здійснення практики професії архітектора, а також дати, коли проходило навчання, беручи до уваги положення законодавства Європейського Союзу щодо визнання професійної кваліфікації архітекторів.

Міністр, відповідальний за фінансові установи, за погодженням з міністром, відповідальним за будівництво, просторове планування і розвиток та житлове будівництво, після консультації з Польською палатою страхування визначає нормативним актом детальний обсяг обов'язкового страхування, зазначеного в частині 2, дату виникнення страхового зобов'язання та мінімальну гарантійну суму, враховуючи, зокрема, специфіку професії та обсяг виконуваних завдань.

Рішення органів професійного самоврядування надсилаються Міністру, відповідальному за будівництво, планування та просторовий розвиток і житлово-комунальне господарство, відповідно, протягом 14 днів з дня їх прийняття. Такий Міністр може протягом 30 днів з моменту їх отримання оскаржити відповідні рішення керівництва окружної палати, відправивши його до відповідних органів національної палати, а рішення керівництва національної палати – до адміністративного суду.

Міністр, відповідальний за будівництво, планування, просторовий розвиток і житлове будівництво, може звернутися до відповідного з'їзду національного палати або до відповідної ради національної палати з проханням прийняти рішення з конкретного питання, що належить до компетенції самоврядування. Рішення ради національної палати має бути прийняте протягом двох місяців, а рішення з'їзду національної палати – на наступному з'їзді

Також, Міністр відповідальний за будівництво, планування та просторовий розвиток і житлово-комунальне господарство уповноважений: ініціювати скликання позачергового з'їзду національної палати (стаття 29 Закону РП); отримувати від ради національної палати щорічну звітність про діяльність національної палати (стаття 33 Закону РП); після консультацій з національними палатами, встановлювати нормативно-правовим актом детальні правила та процедури дисциплінарного провадження, беручи до уваги питання, що стосуються сторін та представників захисту, розслідування, апеляційного провадження, виконання судових рішень, відновлення провадження, витрат на провадження (стаття 56 Закону РП) (Закон РП, 2024).

Представник міністра, відповідального за будівництво, планування та просторовий розвиток і житлово-комунальне господарство, має право бути присутнім з правом дорадчого голосу на засіданнях ради національної палати та її президії (стаття 34 Закону РП) (Закон РП, 2024).

Перелік повноважень вказаних вище посадовців є обмеженим та вичерпним.

З наведеного можна зробити висновок про те, що відносини професійного самоврядування архітекторів та інженерів-будівельників із державою визначаються наступними ознаками: чітким розподілом повноважень між ними; обмеженим впливом держави на професійне самоврядування; наявність демократичних процедур щодо оскарження прийнятих ними рішень; наявністю регламентованих механізмів співпраці між ними.

Саме наявність усіх наведених знак є запорукою того, що Республіка Польща змогла здійснити дерегуляцією професійної діяльності архітекторів та інженерів-будівельників.

При цьому факт того, що Закон РП, який набрав чинності 24 січні 2002 року, за більш ніж 22 роки його існування істотно не переглядався та продовжує наразі діяти, може свідчити про його ефективність (Закон РП, 2024).

Посилання:

1. Васильєв В.В. Саморегулівні організації як суб'єкти децентралізованого регулювання цивільних відносин [Журнал] // Київський часопис права. - 2021 р.. - сс. 88-93.

2. Кочин В.В. Саморегулівна організація: поняття та ознаки [Журнал] // Юридична Україна. - 2014 р.. - сс. 35-39.

3. ВРУ Закон України від 20 травня 1999 р. № № 687-XIV "Про архітектурну діяльність" [З мережі] // Законодавство України. - 24 10 2024 р.. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text.

4. Закон РП USTAWA z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa [З мережі] // Baza Internetowy System Aktów Prawnych. - 24 10 2024 р.. - https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010050042/U/D20010042Lj.pdf.

5. ЗУ № 5076-VI Закон України від 05.07.2012 "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" [З мережі] // Законодавство України. - 24 10 2024 р.. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text.

6. ЗУ № 687-XIV Закон України від 20.05.1999 "Про архітектурну діяльність" [З мережі] // Законодавство України. - 24 10 2024 р.. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text.

7. Курашова І.М. Господарсько-правовий механізм саморегулювання будівельної галузі в Україні [Книга]. - Харків : Видавництво "Право", 2021.

8. Кодекс РП USTAWA z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane [З мережі] // Baza Internetowy System Aktów Prawnych. - 24 10 2024 р.. - https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940890414/U/D19940414Lj.pdf.

9. Гончаренко О.М. Саморегулювання господарської діяльності: питання теорії та практики [Книга]. - Київ : Видавничий дім "Інтернаука", 2019.

11. Бакалінська О.О. Правові проблеми розвитку саморегулювання в сфері добросовісної конкуренції [Журнал] // Право і суспільство. - 2014 р.. - сс. 63-69.

12. Січко С.М. Саморегулівні організації як необхідний елементфункціонування фінансового ринку [Журнал] // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2017 р.. - сс. 490-196.

Статтю було подано	04.04.2025	The article was submitted
Статтю було прийнято	18.04.2025	The article was accepted